

УДК 378.4

ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

доктор педагогічних наук, професор, Романовська Л.І.

Хмельницький національний університет, Україна, м. Хмельницький

У статті розглянуто питання підготовки магістрів соціальної сфери до майбутньої професійної діяльності. Виділено уміння випускників згідно Освітньо-професійної програми кваліфікації магістра соціальної роботи. Визначено напрямки магістерської підготовки, що передбачають застосування різноманітних технологій. Вказано особливу роль поза аудиторної підготовки. Акцентовано увагу на практичній підготовці майбутнього фахівця: професійно-управлінській та виробничій; науково-дослідній та науково-педагогічній. Виходячи з цього методика організації різних видів практики магістрантів майбутніх соціальних працівників повинна ґрунтуватися на відповідності між змістом практичної підготовки і функціональними компонентами професійно-практичної діяльності майбутнього фахівця.

Ключові слова: магістр, соціальні працівники, навчальна практика, науково-дослідна робота, поза аудиторна робота.

*доктор педагогических наук, профессор Романовская Л.И.
Подготовка магистров социальной сферы к профессиональной деятельности / Хмельницкий национальный университет, Украина, Хмельницкий*

В статье рассмотрены вопросы подготовки магистров социальной сферы к будущей профессиональной деятельности. Выделено умение выпускников по образовательно-

профессиональной программы квалификации магистра социальной работы. Определены направления магистерской подготовки, предусматривающих применение различных технологий. Указано особую роль внеаудиторной подготовки. Акцентируется внимание на практической подготовке будущего специалиста: профессионально-управленческой и производственной; научно-исследовательской и научно-педагогической. Исходя из этого, методика организации различных видов практики магистрантов будущих социальных работников должна основываться на соответствии между содержанием практической подготовки и функциональными компонентами профессионально-практической деятельности будущего специалиста.

Ключевые слова: магистр, социальные работники, учебная практика, научно-исследовательская работа, вне аудиторная работа.

PhD of pedagogical sciences, professor Romanovska L. Preparation of masters in the social sphere to the professional activities/ Khmelnytskyi National University, Ukraine, Khmelnytskyi

The article describes the matter of training the the social sphere masters for their future professional activity. The skills that graduates should have in accordance with the Educational-professional program of social work master's training were highlighted. The directions of master's training which include the use of a variety of technologies were defined as well. The special role of extracurricular training was mentioned. The attention is focused on the practical trainings of a future specialist: professionally-management and productional; research and teaching. Based on this, the organizing methods of future social workers graduates practice should be based on the compliance between the content of

practical training, and functional components of professional and future specialist practical activities.

Key words: master, social workers, educational practice, research work, extracurricular work.

Вступ. На сучасному етапі розвитку соціальної освіти в Україні відбуваються суттєві зміни, які зумовлені специфікою переходу освітніх парадигм від традиційної до компетентнісно орієнтованої, що посилюється ще й процесом входження вітчизняної вищої освіти до європейського простору. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання вдосконалення системи підготовки висококваліфікованих кадрів, де можливо посилити та поєднати наявні вітчизняні традиції й інновації підготовки з наявним досвідом упровадження інновацій у практику соціальної роботи.

Суспільні орієнтири на якість надання соціальних послуг, що представлені у Стратегії розвитку системи соціальних послуг для сім'ї, дітей та молоді (2009-2014 рр.), визначають пріоритетним напрямом стосовно підготовки кадрів забезпечення вивчення та впровадження інноваційних технологій у процесі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації соціальних працівників. Це стосується не лише підготовки фахівців молодшої та середньої ланки але і фахівців вищої ланки, до яких відносяться випускники-магістри.

Різні аспекти підготовки магістрів з використанням інноваційних технологій навчання є предметом дослідження багатьох науковців. Так, пошук шляхів підвищення результативності підготовки випускників магістратури вивчали В. Бондар, О. Мороз, З. Сліпкань; проблеми ступеневої освіти, у тому числі магістерської підготовки – О. Бойко, В. Вихрущ, М. Дарманський, М. Кларін, І. Сусліна; досвід підготовки фахівців для соціальної сфери за кордоном – В.Бочарова,

Л.Герье, Ч.Казетта, М.Пейн; питання поєднання теорії та практики в професійній підготовці соціальних працівників – М. Галагузова, А. Капська, Г. Лактіонова, О. Карпенко, Є. Мигович; організація різних видів практики майбутніх працівників соціальної сфери – О. Карпенко, Л. Коваль, Ю. Мацкевич, Л. Міщик; формування їх професійних умінь – В. Багрій, З. Алинська тощо.

Аналіз досліджень свідчить, що не існує усталеної вітчизняної концепції підготовки магістрів-майбутніх фахівців соціальної служби, шляхів формування професійно значущих вмінь та навичок. Тому, вважаємо актуальним розглянути питання **підготовки магістрів соціальної сфери до майбутньої професійної діяльності**, що і стало темою статті.

Магістр – це професіонал у певній предметній галузі, здатний комплексно поєднати наукову, дослідницьку, проектну, керівну діяльність з метою стимулювання росту і розвитку різних сфер соціальної діяльності.

Характерною рисою освіти фахівця-магістра має стати високий рівень методологічної культури, творче володіння методами пізнання і діяльності. Причому не тільки методами класичного природознавства, орієнтованими на пошук єдиного рішення, але й методами, спрямованими на формування та широке впровадження міждисциплінарних, багатокритеріальних підходів, використання методів системного аналізу до вибору оптимальних рішень, вирішення нестандартних, інноваційних задач.

Згідно з Освітньо-професійною програмою кваліфікації магістра соціальної роботи, випускники магістратури повинні вміти:

– продемонструвати знання та уміння на рівні, що забезпечують можливість аналізувати, оцінювати і порівнювати альтернативи, генерувати оригінальні ідеї у відповідній галузі знань;

– застосовувати свої знання і володіють компетенціями, які дозволяють вирішувати завдання у новому, широкому (міждисциплінарному) контексті у відповідній галузі знань;

– інтегрувати знання, вирішувати складні завдання в умовах неповної інформації з урахуванням соціальної та етичної відповідальності за прийняті рішення;

– володіти методами проведення сучасних експериментів і можуть давати науково обґрунтовану інтерпретацію отриманим результатам;

– доводити чітко й аргументовано до аудиторії фахівців наукову інформацію та свої висновки;

– володіти навиками самоосвіти та саморегулювання [8].

Тобто, вимоги держави чітко орієнтують наукову, науково-педагогічну та професійно-практичну спрямованість підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери у магістратурі.

Магістерська підготовка не тільки припускає, але й вимагає переходу до активних форм навчання, переносу акцентів на самостійну роботу магістрантів, що сприяє творчому розвитку особистості та вимагає уміння ставити перед собою завдання й вирішувати їх у міру виникнення. Саме тоді теоретичні, практичні й особистісні здібності магістра будуть розвиватися в тісному зв'язку з навчанням і підготовкою в галузі управління, планування, удосконалення і виконання навчального плану з урахуванням загальноєвропейського підходу і наявних умов [3].

На думку Р. Гейзерської, магістр повинен володіти такими якостями: аналітично, логічно, критично мислити, мати комунікативні здібності, емоційно-вольову стійкість, теоретичну та практичну професійну компетентність, самостійність у прийнятті рішень та цілеспрямованість, відповідальність, інформаційну компетентність,

бажання постійно навчатися, мотивацію до успіху, адекватну самооцінку, професійну культуру, самоактуалізацію [6].

Науковий та науково-педагогічний напрямки магістерської підготовки передбачають застосування різноманітних технологій:

– у навчальному процесі: розробка та захист індивідуальних або колективних проектів; розробка та захист особистого продукту соціальних послуг як під час засвоєння навчальних дисциплін, так і під час складання заліків, іспитів; залучення студентів до виготовлення та створення арсеналу інформаційно-аналітичних засобів, проектів стосовно соціальної сфери тощо;

– у період проходження практики: вивчення передового досвіду наставників; розробка проектів за пропонованими наставниками темами з наступним їх колективним обговоренням тощо;

– у позааудиторній роботі: робота у наукових і дискусійних клубах, проблемних групах; виступи з доповідями і повідомленнями на науково-теоретичних і науково-практичних конференціях; підготовка публікацій за наслідками проведених досліджень та інше.

Позааудиторна робота має особливе значення. Адже розмаїття форм дає змогу здійснювати наукові дослідження за різними напрямками, запроваджувати нові технології організації досліджень, використовувати оригінальні авторські методики роботи. Така робота студентів розвиває самостійність, творче мислення, дослідницькі навички, сприяє формуванню професійної майстерності, активізує пізнавально-творчу діяльність, партнерську взаємодію всіх учасників наукової групи чи колективу [9].

Участь у виконанні освітніх, соціологічних та інформаційно-аналітичних замовлень організацій соціальної сфери логічно доповнює навчальний процес, виходячи за межі навчальних програм,

вимагає самостійної роботи в контексті програми навчання й включає виконання індивідуальних наукових досліджень [5].

Самостійна наукова робота у формі участі у наукових конференціях або підготовці публікацій за результатами проведених досліджень стимулює розвиток дослідницького потенціалу магістрантів, залучає їх до науково-дослідницької діяльності. На конференціях вони набувають навичок публічних виступів, спілкування з аудиторією, уміння аргументувати свою точку зору. Можливість виступити зі своєю роботою перед широкою аудиторією стимулює студентів більш відповідально опрацьовувати майбутній виступ, має сильну емоційну й стимулюючу дію, закріплюючи інтерес до науково-дослідницької роботи [7].

Невід'ємною складовою процесу практичної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери у магістратурі є практика, яка покликана вирішувати як специфічні завдання професійно-практичної, так і завдання науково-дослідної та науково-педагогічної спрямованості.

Практична підготовка містить у собі сукупність взаємозалежних установок на ставлення до самого себе, колег, роботодавців, до організації взаємодії й представляє собою найважливішу змістовну характеристику професійної спрямованості особистості майбутнього фахівця. Її реалізація розглядається як допомога студентам у розв'язанні особистісно-значимих проблем і завдань та спрямована на розвиток таких особистісних установок, що дозволяють кожному студенту стати суб'єктом конкретної професійної діяльності, власного розвитку й зіставити свої можливості з психологічними вимогами професії до спеціаліста [4]. Поєднання теоретичних знань з реальною практикою соціальної роботи є запорукою не тільки успіху майбутніх фахівців у професійній діяльності, але й надає їм можливість

переосмислення принципів і методів соціальної роботи та набуття професійних навичок і умінь через засвоєння практичного досвіду [1].

На наш погляд, види практики, до котрих залучаються у магістратурі майбутні фахівці соціальної сфери, повинні включати в себе:

- професійно-управлінську та виробничу (відповідають професійно практичній спрямованості підготовки);
- науково-дослідну та науково-педагогічну (наукова та педагогічна спрямованість).

Методика організації різних видів практики магістрантів майбутніх соціальних працівників повинна ґрунтуватися на відповідності між змістом практичної підготовки і функціональними компонентами професійно-практичної діяльності майбутнього фахівця. До її змісту мають бути включені як традиційні змістові завдання, так й інноваційні змістові (компетентнісно орієнтовані) для кожного виду практики. Саме впровадження системи інтегрованих компетентнісно орієнтованих завдань за рівнями зростаючої складності для кожного виду практики не тільки сприятиме підвищенню ефективності навчання студентів, а й забезпечить узгодженість між теоретичним і практичним навчанням.

Практика проводиться на базі соціальних закладів та установ різних напрямів і відомчої належності, по можливості у тих організаціях, де випускники планують працевлаштуватися. Студенти виступають у ролі асистентів або стажерів у спеціалістів відповідних закладів. Вони використовують всі знання, уміння і навички, отримані під час аудиторних занять з різних дисциплін та досвід попередніх практик. Їм надається можливість проявити ініціативу, здібності майбутніх фахівців, спробувати самостійно вести роботу по обраній спеціальності, що повинно сприяти поглибленню і закріпленню

професійних знань, навиків і вмінь організаційно-управлінської діяльності, а також цінностей соціальної роботи. Тобто, від репродуктивного та репродуктивно-творчого рівнів професійного навчання, що притаманна практиці у бакалавраті, студенти переходять до творчої самостійної роботи [2].

Під час практики інтегруються знання в галузі теорії, методики і технології соціальної роботи, соціального прогнозування і проектування, менеджменту соціальної сфери. Передбачено вивчення проблем, пов'язаних із соціальним управлінням, створенням різних моделей соціальних служб та форм обслуговування клієнтів. На цій основі студенти готують соціальні проекти, які можуть бути використані як частина дипломної роботи або додаток до неї. Теми дипломних робіт визначаються кафедрою, однак студенту надається право вибору, а також можливість пропонувати свою тему з необхідним обґрунтуванням доцільності її розробки. Окрім достовірності і новизни наукових положень, володіння нормативно-правовою базою в обраній сфері соціальної роботи і т.п., обов'язковим є висвітлення особистого вкладу студентів у розробку обраної теми, зв'язок викладеного матеріалу з практикою. У зв'язку з цим на протязі практики студенти повинні мати можливість повністю виконувати завдання, які включають фази планування, впливу, оцінки ефективності.

Висновки. Отже, підготовка магістрів соціальної сфери відрізняється від підготовки фахівців молодшої та середньої ланки своєю спрямованістю на формування майбутніх компетентних керівників, дослідників, наставників-педагогів. Це повинно відобразитися на навчальній програмі, що вимагає впровадження інноваційних технологій у процес навчальної діяльності, залучення студентів у позааудиторні форми роботи, розвитку у магістрантів

ініціативності, творчого та аналітичного мислення, навичок самоосвіти, самоаналізу.

Важливим фактором ефективності підготовки магістрів – майбутніх соціальних працівників є практика. Організація практики студентів з позиції інноваційного підходу до професійної підготовки забезпечує переорієнтацію змісту на засвоєння цілісного практичного досвіду, де пріоритетною є спрямованість на інноваційність соціальної роботи, не обмежуючись суто традиційними технологіями роботи з різними групами клієнтів.

Література:

- 1. Багрій В.Н. Умови успішного практичного навчання майбутніх соціальних працівників у вищих навчальних закладах / Вікторія Неофидівна Багрій // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – Вип.18. – С.279-283.*
- 2. Бартош О.П. Деякі аспекти професійної підготовки майбутніх соціальних працівників на засадах праксеологічного підходу у вищих навчальних закладах України / Олена Павлівна Бартош // Науковий вісник УжНУ. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Вип.34. – 2014. – С.14-21.*
- 3. Берека В.Є. Фахова підготовка магістрів з менеджменту освіти: теорія і методика: монографія / Віктор Євгенович Берека. – Хмельницький: ХГПА, 2008. – 482 с.*
- 4. Василина М.М. Актуальні проблеми практичної підготовки студентів вищої школи України / М.М. Василина, В.К. Майборода // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – № 2. – 2010. – С.235-239.*

5. Гаєриш Н.В. Наукова-дослідна діяльність майбутніх магістрів як інтегруючий фактор у процесі професійної підготовки фахівців у педагогічному університеті / Н.В. Гаєриш, В.В. Прошкін, Т.Г. Сущенко // Освіта Донбасу. – 2007. – №3(122). – С.60-63.
6. Гейзерська Р.А. Модель підготовки магістра економічного профілю / Раїса Анатоліївна Гейзерська // Гуманізація навчально-виховного процесу: наук.-метод. зб. – Вип. XXXIV. – Слов'янськ, 2007. – С.22-29.
7. Козлов А. В. Проектирование и реализация системы научно-исследовательской деятельности студентов технического колледжа на основе учебно-научно-производственной интеграции: дис. д-ра пед. наук: спец. 13.00.08 спец. "Теория и методика профессионального образования" / Анатолий Васильевич Козлов. – Тольятти, 2004. – 267 с.
8. Освітньо-професійна програма підготовки за спеціальністю 8.040202 "Соціальна робота". Кваліфікація магістр соціальної роботи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5178/dodatok_1.pdf – Загол. з екрану. – Мова укр.
9. Посторонко А.І. Становлення творчих якостей у випускників інженерно-педагогічних спеціальностей / Анатолій Іванович Посторонко // Гуманізація навч.-вихов. процесу: зб. наук. пр. – Слов'янськ, 2008. – Вип.39. – С.141-143.

References:

1. Baghrij V.N. Umovy uspishnogho praktychnogho navchannja majbutnikh socialjnykh pracivnykiv u vyshhykh navchaljnykh zakladakh / Viktorija Neofydivna Baghrij // Suchasni informacijni tekhnologhiji ta innovacijni metodyky navchannja v pidghotovci fakhivciv: metodologhija,

teorija, dosvid, problemy: zb. nauk. pracj. – Kyjiv-Vinnycja: DOV «Vinnycja», 2008. – Vyp.18. – S.279-283.

2. *Bartosh O.P. Dejaki aspekty profesijnoji pidghotovky majbutnikh socialjnykh pracivnykiv na zasadakh prakseologhichnogho pidkhodu u vyshhykh navchaljnykh zakladakh Ukrainy / Olena Pavlivna Bartosh // Naukovyj visnyk UzhNU. Serija: Pedagoghika. Socialjna robota. – Vyp.34. – 2014. – S.14-21.*

3. *Bereka V.Je. Fakhova pidghotovka maghistriv z menedzhmentu osvity: teorija i metodyka: monoghrafija / Viktor Jevghenovykh Bereka. – Khmeljnycjkyj: KhGhPA, 2008. – 482 s.*

4. *Vasylyna M.M. Aktualjni problemy praktyčnoji pidghotovky studentiv vyshhoji shkoly Ukrainy / M.M. Vasylyna, V. K. Majboroda // Problemy pidghotovky suchasnogho vchytelja. – № 2. – 2010. – S.235-239.*

5. *Ghavrysh N. V. Naukova-doslidna dijalnistj majbutnikh maghistriv jak integhrujuchyj faktor u procesi profesijnoji pidghotovky fakhivciv u pedagoghichnomu universyteti / N.V. Ghavrysh, V.V. Proshkin, T.Gh. Sushhenko // Osvita Donbasu. – 2007. – № 3(122). – S.60-63.*

6. *Ghejzersjka R.A. Modelj pidghotovky maghistra ekonomichnogho profilju / Rajisa Anatolijivna Ghejzersjka // Ghumanizacija navchaljnovykhovnogho procesu: nauk.-metod. zb. – Vyp.XXXIV. – Slov'jansjk, 2007. – S.22-29.*

7. *Kozlov A. V. Proektyrovanye y realizacija systemy nauchno-ysledovateljskoj dejateljnosti studentov tekhnicheskogho kolledzha na osnove uchebno-nauchno-proyzvodstvennoj yntegracyy: dys. d-ra ped. nauk: spec. 13.00.08 spec. "Teorija y metodyka professyjnoho obrazovanyja" / Anatolij Vasylj'evych Kozlov. – Toljattjy, 2004. – 267 s.*

8. *Osvitnjo-profesijna prohrama pidghotovky za specialnistju 8.040202 "Socialjna robota". Kvalifikacija maghistr socialjnoji roboty. – [Elektronnyj*

resurs]. – Rezhy m dostupu:

<http://www.ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/>

123456789/5178/dodatok_1.pdf – Zagh ol. z ekranu. – Mova ukr.

9. Postoronko A.I. Stanovlennja tvorchykh jakostej u vypusknykiv inzhenerno-pedaghogichnykh specialjnostej / Anatolij Ivanovykh Postoronko // Ghumanizacija navch.-vykhov. procesu: zb. nauk. pr. – Slov'jansjk, 2008. – Vyp.39. – S.141-143.